

**Univerzita Hradec Králové – Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií**

Hodnocení bakalářské práce

Posudek oponenta práce

Jméno autora: Barbora Motlová

Název práce: Etnické napětí během druhé světové války s těsně po ní ve svědectvích česko-německých obyvatel východních Čech

Oponent práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Téma a cíl práce: Autorka se ve své práci věnuje česko-německým vztahům a v závěru své práce poukazuje na problematiku česko-německých vztahů na Orlicku a Podorlicku.

Zaměření práce: Česko-německé vztahy, orální historie, druhá světová válka

Jazyková a stylistická úroveň práce: Po jazykové i stylistické stránce je práce zpracována na odpovídající úrovni. Gramatické nebo stylistické chyby se objevovaly (Keltští má být malé k (s. 12); ve větě „*Němců, vedených lokátory vznikala města, takzvaně na zelené louce, s pěti až deseti tisíci obyvateli*“ (s. 21) má být čárka před „vznikala“; autorka také uvádí „dovjatost“ (s. 21) a nikoliv „dvojatost“; podobných případů bylo více), stejně jako nedůslednosti (nikoliv „Marobund“ (s. 20), ale „Marobud“; nikoliv „Atila“ (s. 20), ale „Attila“; nikoliv „Mitteleurop“ (s. 38), ale „Mitteleuropa“; nikoliv „Independent Bohemia“ (s. 38), ale „Independent Bohemia“ apod.), ale s ohledem na rozsah práce spíše v menší míře. Více se však objevovaly nesprávné uvedené tvary slov (z pravidla; pro to apod.). Občas byla problematická stylistika (např. „*Orálně historický výzkum tedy stojí na ne velmi stálém a proměnlivém základu*“ (s. 14)).

Rozsah práce: V mezích vyššího rozsahu, 107 stran včetně bibliografie.

Použitá literatura: Bakalářská práce pracuje s fundovanými zdroji. Autorka v bibliografii uvádí dohromady tištěné i internetové zdroje a jejich souhrnný počet dosahuje úctyhodného čísla 46 zdrojů. Jeden zdroj je problematický – Mein Kampf – ale autorka s tímto zdrojem zachází patřičně kriticky.

Formální stránka práce: Po formální stránce je práce včetně poznámkového aparátu zpracována požadovaným způsobem.

Celkové hodnocení a kritické poznámky:

Autorka se ve své práci věnuje problematice česko-německých vztahů a obšírně rozebírá historii česko-německých vztahů od Marobudovy říše až do odsunu německého obyvatelstva. Autorka také popisuje metodu orální historie a historické antropologie, stejně jako transkulturní perspektivu a česko-německé vztahy na Orlicku a Podorlicku, ale drtivá část práce je věnována obecné historii česko-německých vztahů.

Vzhledem k názvu práce, k úvodu a k analýze metody orální historie a historické antropologie, kdy vše předchází obecné historii česko-německých vztahů, se může zdát, že autorka hodlá provést orálně-historický výzkum na Orlicku a na Podorlicku a že obecná historie česko-německých vztahů by mohla tvořit spíše určité předpolí pro empirické zkoumání. Autorka se však věnuje – a to velice pečlivě a detailně – obecné historii česko-německých vztahů, s důrazem na národnostní, etnickou, sociální a další diferenciaci, a to na celkem 67 stranách, přičemž situaci na Orlicku a Podorlicku věnuje pouze 12 stran. Navíc se zde empirický výzkum prakticky nevyskytuje, ačkoliv by se čtenář na základě úvodní části bakalářské mohl domnívat, že právě to bude stěžejná část práce. Vzhledem k názvu práce (Etnické napětí během druhé světové války s těsně po ní ve svědectvích česko-německých obyvatel východních Čech) a rozebírání metody orální historie před samotným sepsáním historie česko-německých vztahů by se dalo zcela legitimně usuzovat, že hlavní podstatou celé práce bude orálně-historický výzkum česko-německých vztahů ve východních Čechách. To se však nestalo a lze se pouze domnívat, že na samotnou situaci na Orlicku a Podorlicku nezbýval autorce čas a energie. Zdá se tak, že původní myšlenka autorky byla zcela jiná, než jak vypadá celá práce.

To je patrné zejména díky tomu, jakým způsobem svou práci píše – v úvodní části píše o orální historii a o tom, jak „politické dějiny“ mohou být nevěrohodné vzhledem k „mikrohistorii“, ale kapitola o Orlicku a Podorlicku, kde bych očekával uvedení kvalitativní metodologie a empirický výzkum věnující se „mikrohistorii“, je v podstatě jen minimalisticky zpracována. Autorka sice naznačuje doptávání se místních, jsou zde uvedené určité útržky vzpomínek pamětníků a autorka také uvádí vzpomínky svého dědečka, ale nikterak to nerámuje kvalitativní metodologií, metodou orální historie a už vůbec ani nenaznačuje výzkum.

Navíc se autorka během psaní práce dostává do určité metodologické pasti. Je samozřejmě pravda, jak autorka uvádí, že orální historie kriticky reaguje na politické dějiny a má zaplnit bílá místa v dějinách a to z perspektivy subjektivního a individualizovaného pohledu pamětníků na události, ale v práci pamětníků vnucuje teze, které spíše konvenují

s politickými dějinami. Autorka popisuje historickou část takovým způsobem, že utváří určitou politizaci lidské subjektivity a to jde přímo proti požadavkům orální historie. Tím nechci říct, že by bylo možné vysledovat subjektivní perspektivu obyvatel v období husitských válek pomocí orální historie nebo historické antropologie (přeci jenom, čím vzdálenější je minulost, tím méně pramenů pro orální historii i historickou antropologii máme), ovšem z dochovaných pramenů (deníků) zároveň víme, že v první světové válce nebyli obyvatelé často politicky angažováni, žili prostým životem a také nemuseli chápat, proč by měli jít bojovat do války. To však neznamená, že by souhlasili nebo nesouhlasili s politickou vůlí představitelů Rakouska-Uherska, jak autorka v podstatě uvádí, ale jednoduše jednali apoliticky. Ovšem autorčino hodnocení první světové války spíše přisuzuje obyvatelům do hlav myšlení na úrovni politických elit a politických dispozic, čímž se možnost apolitičnosti naprosto nivelizuje. Jejich subjektivitu autorka kategorizuje a právě to je poněkud kontrastní s ohledem na název a úvod práce, protože orální historie se naopak často zaměřuje na individualitu, subjektivitu, každodennost a na hlas „umlčených“ prostých obyvatel a jejich teze mohou být naprosto odlišné, než jak je mohou vyjadřovat politické dějiny.

Co se týče historické analýzy česko-německých vztahů, pak je tato rozsáhlá část sepsána velice fundovaně, zajímavě a detailně a autorce nelze vytknout, že by se této části pečlivě nevěnovala. Výhrady mám spíše k celkové struktuře práce.

Další body nejsou již tolik závažného charakteru. Ohledně analýzy kolektivní paměti překvapivě chybí přístup Jana Assmana. Tím autorce nechci vnucovat, aby Assmana ve své práci nezbytně uváděla, ale minimálně v českém prostředí je vnímán jako jeden ze základních teoretiků kolektivní paměti. Dále autorka píše: *„Porážka v bitvě Na Bílé Hoře je Čechy z nacionalistického hlediska 19. století vnímána jako konec české samostatnosti, po kterém následuje pro český národ čtyř set letá doba temna“* (s. 29), ovšem od Bílé hory uplynulo spíše tři sta let. Autorka také uvádí: *„Nemusím snad připomínat, že podmínky této evakuace (myšleno pochody smrti) byly horší než podmínky v samotných táborech smrti“* (s. 73) a to je asi diskutabilní teze. Autorka také uvádí: *„Početnou skupinou, které se odsun neměl týkat byla smíšená manželství a z nich vzešlé děti. Jednalo se asi o 33 tisíc německých mužů a 14-15 tisíc německých žen, z nichž asi 5 tisíc mělo na konci roku 1946 vrácené státní občanství“* (s. 81), ovšem problematika smíšených manželství byla specifická, protože pokud byl manželem Čech a manželkou Němka, tak tato forma smíšeného manželství nebyla zařazena do odsunu a to by také mělo být zde uvedeno. Závěr je pak krátký a má jen jednu stranu.

Autorka však podnětně píše o transkulturní perspektivě a zde bych vyzdvihl skutečnost, že si na rozboru transkulturality dala velice záležet, stejně jako na historické části, která sice nabízí několik podnětů pro určitou diskuzi, ale obecně je tato část sepsána fundovaně. S ohledem na mikrohistorii vzájemných vztahů a na orální historii nemůžu nezpomenout na větu, která mi utkvěla v paměti. Autorka píše o zabrání pohraničí nacistickým Německem: „*Některé se na žádost povedlo z Velkoněmecké říše odebrat. Kuriozní situace údajně nastala v Sobkovicích, kde obec před německou armádou ochránily ženy s vidlemi a motykami. Tato obec měla být zabráná, i když v ní žil jen jeden Němec* (s. 89)“ a právě to se mi jeví jako důležité pro orální historii. Výzkum v této obci by mohl být velice zajímavý.

Autorčinu práci lze doporučit k obhajobě, ovšem s přihlédnutím k výše uvedenému. Práce podle mého názoru nemá kohezní myšlenku, kdy by na začátku byl jasně definovaný cíl práce a ten by byl v dalších částech práce rozpracován a analyzován. Spíše celá práce svědčí o tom, že autorka hodlala psát o určitém tématu, ale ten byl v průběhu psaní značně modifikován a pozměněn. To je má největší výtka, ovšem celkově bych autorku za historické zpracování česko-německých vztahů pochválil.

Otázky oponenta práce:

- Primární: S ohledem na teze orální historie – Čím tedy byla situace na Orlicku a Podorlicku natolik odlišná a specifická od obecných dějin česko-německých vztahů? Dají se zde vysledovat nějaké takové body?
- Sekundární: S ohledem na transkulturní pojetí – trochu se mi zdá, že v případě Vašeho rozboru trochu nevíte, jak určit vzájemný vztah mezi kulturou a transkulturalitou. Váš rozboru chápu tak, že se navzájem mohou vylučovat, ale to by zároveň znamenalo, že jeden nemůže být oporou pro druhý a vztah by byl víceméně antagonistický. Můžete tak ještě blíže objasnit vztah mezi těmito dvěma složkami?

V Praze dne

Datum: 4.8. 2022

Mgr. Luděk Jirka, Ph.D